

*Ljubitelem pomavim zgodob-
Prištitelcu g. mestnemu županu,
Ivanu Krhovnik-
Tomu županu,
30/5 94.*

LETNIK

C. KR.

REALNE GIMNAZIJE V KRANJI

ZA ŠOLSKO LETO 1871.

IZDALO C. KR. RAVNATELJSTVO.

V KRANJI 1871.

NATISNILA IGN. PL. KLEINMAYR & F. BAMBERG V LJUBLJANI.

ZALOŽILA C. KR. GIMNAZIJA.

THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM OF
ART AND
ARCHAEOLOGY
OF THE
UNIVERSITY OF
CAMBRIDGE

UNIVERSITY OF CAMBRIDGE

LETNIK

C. KR.

REALNE GIMNAZIJE V KRANJI

ZA ŠOLSKO LETO 1871.

IZDALO C. KR. RAVNATELJSTVO.

V KRANJI 1871.

NATISNILA IGN. PL. KLEINMAYR & F. BAMBERG V LJUBLJANI.

ZALOŽILA C. KR. GIMNAZIJA.

LETNIK

BEARNE GIMNASTIK I KRAJLI

1901. 1902. 1903.

1904. 1905. 1906.

1907. 1908. 1909.

1910. 1911. 1912.

1913. 1914. 1915.

Cerkve svetega Klemenca in svetih Ingenuina in Albuina.*

Če potuješ po višem Gorenškem, okolici, ki jo pesnik pre-slavljuje: „Dežela kranjska nima lepš'ga kraja, ko je z okoljš'no ta — podoba raja,“ vidiš iz sredine malo da ne vsake vasi cerkvene stolpe povzdigati se proti nebu. In ne le v vaseh, na vzvišanih holmcih tudi stojé hrami Božji, hribom celo so najzaljši venece cerkvice prijazne. Sred bistrega očesa krasne Gorenške, kjer nekedaj „podoba bôginje je stala Žive,“ dviga se iz jezerskih valov tempelj, posvečen materi Božji.

Gotovo zanesljive priče vernosti očetov naših!

In če se ozreš v notranje hrama Božjega, ugledaš v velikem altarji večidel sliko Marijino ali pa svetnikovo, ki ga časté tudi drugod radi Slovani, ali narodje drugi. Lahko je uganiti, kako da so ravno tu ali tam posvetili cerkvico svojo temu ali unemu svetniku. Umneji Gorenec sam ti sklepa časih, zakaj tu časte tega in tam unega svetnika. Drugod zopet je to teže razsoditi.

Poglejmo zato v nekatere teh vež Božjih.

*) Gl. Bily, Zgodovina svetih apostolov slovanskih Cirila in Metoda: poslovenil prof. Janez Majciger, 1863. Sveta brata Ciril i Metod; spisal Matija Majar Ziljski, 1864. Zlati vek, Sveti Klemen rimski papež med Slovenci; spisal L. Jeran, 1863. Fr. Ant. Sinnacher, Beiträge zur Geschichte der bischöflichen Kirche Säben und Brixen in Tirol. I. u. II. Band. Duhovski zapisniki škofij: briksenske, goriške, krške, lavantinske, ljubljanske, poreške, sekovske, solnograške, tržaške in tridentinske.

Sveti Klemen.

Na Gorenškem nahajamo cerkve posvečene sv. mučeniku in papežu Klemenu, ki ga je posvetil škofa sv. Peter sam in je tretji za njim vesoljno cerkev vladal, od leta 91—100. Od kod pač češčenje tega svetnika med ljudstvom slovenskim? Zelo nas zanima zgodba ta, ker veže se celo s prihodom naših apostolov, ss. Cirila in Metoda, med Slovane sploh in posebej še med nas Slovence.

Kozarji so bili na pol divje ljudstva ob pobrežji Črnega morja. Judje in Mahomedani so je vabili k svoji veri. Sami vendar spoznajo, da nobena teh ver ni prava ter pošljejo v Carigrad k cesarju Mihaelu III., naj jim preskerbi učnikov, ki je bodo navadili prave vere. Vsled posvetovanja s carigrajskim patrijarhom pozove leta 857 car Mihael sveta brata Cirila in Metoda, ki se nemudoma podasta v Carigrad in od tod po Črnem morji v grško mesto Korsun (Cherson).

V tem času, ko je v Korsunu, najde sv. Ciril na nekem otoku Črnega morja podrtine cerkvice sv. papeža Klemenca z njegovimi svetimi kostmi vred. Iz Rima namreč cesar Trajan tega sv. papeža prežene na taviški polotok (Chersonesos taurica), kjer je mnogo kristijanov trpelo že v kamenolomih. Trpenje pa jim olajšuje Klemen, tudi suženj, z oznanovanjem ljudomile svete vere. Zato ga potope neverniki sidrom ob vratu, da taviški spreobrnjenci trupla svojega največjega dobrotnika nebi dobili. Hvaležnostjo do Boga zadene Ciril najdene svetinje ter je nese na glavi v ladijo in kmalo tudi kot zastavo zmage svete vere med Kozarje.

V samoti sta se pripravljala kedaj ss. brata Ciril in Metod za blagoviti poklic apostolstva; v samoto sta zopet namenjena po spreobrnitvi Kozarjev.

Ali knez moravski Rastislav zvedevši, kaj se je s Kozarji godilo, tudi Moravanom želi enake sreče. Pridobi si zato solunska brata, za misijon med Slovani popolnoma sposobna. In sedaj še le se začneja njun poglobitni posel: oznanovanje svete vere med Slovani.

Tudi na to pot vzameta apostola slovanska svetinje sv. Klemenca seboj. Živo vero v sreči, slovenskim evangelijem v roci in svetim truplom papeža, ki je življenje dal za vero, na ramenu, spreobračata že po vsej poti Slovence, dokler ne dospeta leta 863 v glavno mesto kraljestva Rastislavovega, v starodavni Velehrad.

Po vnetem delu nekterih let na Moravskem gresta na klic papeža Nikolaja I. leta 867 v Rim. Tudi na tej poti imata svetinje priljubljenega si papeža Klemena seboj. Pisalci življenja svetih bratov trdijo, da je bila njuna pot od Moravske doli kolikor le mogoče skozi same slovenske kraje. Ker je med Sloveni od starih časov že toliko znamenj in cerkvic sv. Klemenu posvečenih, misli se toraj po pravici, da so po svetih apostolih spreobrnjeni večidel povsod, kjer sta se s svetinjami mudila, postavljali spredniki naši v blag spomin kapelice sv. Klemenu. In tako bi neki ne bilo nemogoče po znamenjih sv. Klemenu v čast slediti vso pot naših verovestov z Morave tje do Rima.

Pot ta apostolov naših mora tedaj znamovana biti s cerkvami sv. Klemena. Je li to res tako? Res! Na Moravskem namreč se nam kažejo starodavni svetišči sv. Klemena v Osvětimanah blizu Velehrada, prečastnega sedeža svetih apostolov naših; in v Lipovki, mestom pod imenitno Božjo potjo Vranovo. Kako je na Štajarskem, iz duhovskih zapisnikov prav natančno pozvedeti ni. Razvidi se vendar toliko, da vsaj večih cerkva nimajo sv. Klemenu posvečenih. Na Koroškem pa stoji podružniška cerkev sv. Klemena v kapelski fari (Kapel in Krapfeld.) V tem kraju, kjer je od davnih časov že cvetlo krščanstvo, utegnili sta tudi biti svetimi ostanki Ciril in Metod.*) Kaj pa na Kranjskem? V gorenjski savski dolini, kraji za apostolov naših nikakor nepoznanem, imamo posvečeno sv. Klemenu podružniško cerkev v Mojstrani, fare Dovjega; in ravno tako nekatere ure dalje proti jugu nekdanjo farno na Rodinah, sedaj podružniško cerkev brezniške župnije. V stanskej dolini za sv. Joštom je lokalija Bukovščica in pod Kamnikom v Suhadolih, fare komenske, podružniška cerkev sv. Klemenu na čast. Koliko pa je pri nas raznih altarjev sv. Klemena — v Idriji stranski altar, kakor tudi v Lašičah pri stari podružnici sv. Trojice — v večih in manjih cerkvah, kako bi to vedel naštevati? V goriški in poreški škofiji se ne more najti sledu cerkvam sv. Klemena; blizo Kopra pa, tržaške škofije, stoji cerkvice v slavo sv. Klemenu. Tako oprti na cerkve sv. Klemenu v čast smemo trditi, da so tudi naši očetje v obličje gledali veličastnima apostoloma Cirilu in Metodu. Saj še sedaj

*) Majar; Ss. Ciril i Metod, st. 44. in 48.

Ljudski glas kaže močno z mahom zaraščeno kapelico ob cesti iz Mokronoga na Trebelno, kjer bi bila sveta brata v Rim gredé presveto daritev opravljala. In kjer jim je, očetom našim, segla pridiga ss. apostolov posebno do srca, postavljali so od Morave doli do adrijanskega morja njima v veselje in svetniku, ki sta ga imela seboj, v poslavljenje znamenje sv. Klemenca. Iz znamenja se je dvignila v poznejih letih in stoletjih lahko cerkva in iz cerkve še veličastnejši hram Božji.

Tako toraj so se utegnile začenjati pri nas cerkve sv. Klemenca v čast.

Ravno temu papežu v spomin, ki sta ga nesla v Rim Ciril in Metod, rabi se že od starejih časov pri nas brezštevilo osebnih, hišnih in rodovinskih imen (Klemen, Klemenec, Klemenčič); in tudi dandanes še, posebno v gorenski Dolini, krščujejo mnogokrat z imenom sv. Klemenca.

*

Kako pa je s svetnikoma, ki sti njuni imeni, katoliškemu svetu ne celo tako znani, s svetim Klemenom vred temu spisu na čelu; kako je s češčenjem ss. Ingenuina in Albuina pri nas? Tudi tema dvema nahajaš na višem Gorenskem sozidana Božja hrama, in sicer farno cerkev na Koroški Beli in kapelico blejskega grada, zidanega na skali nad jezerom blejskim.

Da razvidimo, zakaj in kako sta se začela ta dva svetnika častiti drugod in med nami, treba bo seči dalje v zgodovino nazaj.

Sebenje, Sabiona pri Rimljanih, kraj nekoliko pod Briksenom v Tirolih, bile so v starih časih vtrjen grad na 109 sežnjev visoki skali nad vodico Izako. Imeniten paganski tempelj je stal kedaj na tej višavi, ki ga je v 4. stoletji sv. Kasijan razdril ter vstanovil v tako zgodnjem času že škofijo tu v Sebenjah. Kakor so Rimljani vpliv izgubovali v teh krajih, tako se je rušilo blagostanje sebenjsko. Konec 5. stoletja so Sebenje izhodnim Gotom v rokah; v 6. stoletji težko če ne grškim cesarjem; in potem so časih longobardska, časih franška lastina.

Kakor ljudska govorica na Tirolskem vé, začel je v tem okraji v 4. stoletji sv. vero oznanovati misijonar in prvi škof sebenjski, Kasijan. Toda pagani prihrumé v Sebenje, razdero je in Kasijana

tirajo v laško mesto Imola imenovano. Tu se mu izroči posel mladino podučevati. Vadi jo spretni učenik brati in s pisalom črke grebsti po tadANJI šegi v voščene ploščice. Ker se pa tujim bogovom le ne vda, izroči ga sodnijska modrost učencem, naj ga trpinčijo in če jim ljubo, umoré. Zdivjana mladina poprime pisala in vbada z njimi učenika toliko časa, da umrje. Tako je prvi verski učenik teh krajev postal šolstva mučenik. Smrt njegova se je utegnila goditi krog 342. leta. Ime njegovo pa odmeva dandanes v hvaležni domovini od srca do srca. Vernemu Tirolcu je ime Kasijan izmed imen najmilejih. V 6. ali začetkom 7. stoletja sv. Ingenuin sozida škofijsko cerkev na sebenjski pečini svojemu predniku sv. Kasijanu v čast in spomin. Prvi škof njen, sv. mučenik Kasijan je od slěj varuh sebenjskej škofiji.

Sveti Ingenuin.

Tretji za sv. Kasijanom, kolikor se vedeti more, sebenjski prestol zasede Ingenuin.

Stari spisi pripovedujo, kako so bili po silovitej smrti Kasijanovej prebivalci sebenjski podobni novorojencem, ki jim mati umrjejo. Toda usmiljenega Boga volja ni bila, da bi te ovčice, za ktere je dobri pastir Kasijan dal živenje, volkovom bile prepuščene. Zato jim preskrbi novega pastirja, mogočnega v besedi pred Bogom in pred ljudmi. Izvoli se mož Božjega duha in plemenitega rodu, ravno zato imenovan Ingenuin (ingenuus). Pa ne zavoljo rodu je sloveč toliko; duh njegov je bil še blaži in pravnost njegova in vse življenje njegovo: saj je čednost vse druge veljave od plemenitega rodu. Nikoli v svojem življenji se ni družil malopridnim. In kakor ga je Bog odmenil pridigarja goratej deželi, tako je krepost njegova bila vzvišena še nad te gore; daleč krog se je glasilo tega dobrega pastirja ime. Bolje je sicer biti čednostnemu kot pa moč čudežev imeti, toda tudi ta milost Božja je bila odločena Ingenuinu. Saj poje sv. cerkev o njem, da je že v mladosti čudežno ozdravljaj bolnike.

Za časa Ingenuinovega stolovanja v Sebenjah so prihruli Longobardi z gornjega Nemškega, ter na svoji poti v Italijo s Franki zadeli drug ob drugoga na tirolskih tleh. Hud boj nastane tu in

reveži prebivalci, kot ob vojskinem času sploh, veliko trpé. Nesreča svojih škofa Ingenuina v sree zaboli: revnim pomaga; tugujoče tolaži; vjetega se čuti samega sebe z jetniki. S tridenškim škofom jima na zadnje obvelja, da s plačilom do Frankov mir pridobita domačej deželi. S tim pomirljivim dejanjem je želel Ingenuin svoj tek dokončati na zemlji; stanovitnejega miru pa se veseliti tam, kjer je pravi mir doma. Umrl je težko če ne 5. februarija meseca 605. leta. Tako je ugasnila ta svitla luč na zemlji, zato da bi zabliščela še čisteje v nebesih. Pokopali so Ingenuina na sebenjskej višavi v cerkvi, ki jo je prednik njegov, sv. mučenec Kasijan Bogu in Mariji v čast postaviti dal.

Časih se imenuje Ingenuin spričevalec, časih celo mučenik. Naslov mučeniški se mu pridevlje bolj poredkoma in le zato, ker so ga ljuti Longobardi, ko se jim ni hotelo posrečiti, da bi gospodovali nad gradom sebenjskim, tirali v pregnanstvo, od koder se pa vrne sopet v Sebenje domu in tu v miru zamrje. Živenje njegovo je toraj res mučeniško; konec njegov pa spoznovalčeva smrt.

Kristijanje so kmalo, v 8. če ne že v 7. stoletji, začeli svetniško častiti sv. Ingenuina. V 9. stoletji je njegovo češčenje splošno. Iz 10. stoletja pa so nam že znani altarji postavljeni njemu v čast. In to ne le v domači in tridenški škofiji, ampak tudi v sosednjih in oddaljenih deželah, kakor na Francoskem in Nizozemskem. S tim namreč, da so sprejeli ime Ingenuinovo v rimski zapisnik, razširilo se je češčenje svetnikovo tako daleč.

Tirolski pisalec pripoveduje, da se iz ostalih sv. kosti Ingenuinovih razvidi majhena postava svetnikova. Čudežno je na desni rami — spodnjega dela roke ni več in se ne vé, kje da je — do današnjega dne ostala koža in nestrohnelo meso; na levej rami vendar in drugih kosteh se nič več mesa ne razločuje. Dišavo najprijetnejo, kar se velikrat opazuje pri svetniških ostankih, puhté vse svetnikove kosti. — Sedaj so hranjene Ingenuinove svetinje v Briksenu. O posebnih priložnostih je nosijo krog v slovesnih sprevodih.

*

Za časa Ingenuinove smrti so v jugu Tirolske gospodovali Longobardi in v severu Franki. Mal del dežele krog Lijenca v gornji bistrški (pustriški) dolini pa so imeli Slovenci v rokah. Nam spominja vredno je, da škofijo sebenjsko nahajamo ta čas združeno

z oglejskim patriarhatom. Res so tudi v 13. stoletji še imeli sebenjski in briksenski škofje v spomin nekdanjega združenja lastno hišo v Ogleji. Tega združenja Tirolske s patriarhatom oglejskim je priča tudi starodavna cerkev v Albeinsu, vasi uro hoda pod Briksenom. Ta cerkev namreč, in sicer edina ta v vsej škofiji, posvečena je priprošnikoma cerkve oglejske, ss. Hermagoru in Fortunatu.

Za Ingenuinom koj so Sebenje v franko-bavarski oblasti. Bavarski vojvodi, poslušni višemu gospodstvu franškemu, vladali so na severnem Tirolskem. Škofje sebenjski se združijo ta čas z bavarskimi tako, da se je vsled te zveze nadškofijstvo za te kraje ustanovilo v Solnogradu. In vsaj v 8. stoletji ni bila sebenjska škofija nič več pri oglejskej cerkvi, ampak zedinjena z nadškofijo solnograško.

Kaj se je godilo med časom od sv. Ingenuina do Albuina v teh krajih zanimivejšega za nas?

Spominja vredno nam je, da se je l. 770 sklenila ustanovitev samostana v Inihenu v bistriški dolini. Tasilo II., vojvoda bavarski, sozida ta samostan ter ga obdari s posestvi, ki so segala do mej slovenskih v bistriški dolini na Tirolskem. Kakošen je bil neki namen ustanovitvi tega samostana? Namen nam pač jako imeniten. Tasilo namreč sklene pomočjo tega samostana Slovence — prav ta rod, čegar potomci smo tudi mi — tu v bistriški dolini stanujoče, nenabožnike do sedaj, spreobračati k edinozveličalni sv. veri.

Toliko iz zgodovine teh krajev od blažene smrti Ingenuinove do škofa Albuina, zelo zanimivega v zgodovini naše domače dežele.

Sveti Albin.

Za časa, ko Oton II. pride na prestol, dvigne se Albin med letoma 974 in 976 na škofijski sedež v Sebnjah. Oče mu je bil tudi Albin, mati pa Hildegarda. Nekteri menijo, da bi bil oče našega Albuina mejni grof koroški. Toda, če tudi oče ni bil to, bratoma Albinovima, Aripu in Hartviku, ne more se odrehati ta dostojnost. Premožnost plemenite rodovine Albinove pa se kaže v tem, da so tako podarili udje njeni k posestvu briksenske škofije.

Naš Albin se pripravlja za duhovski stan v šoli briksenskega samostana. Dijakonu še mu mati Hildegarda za čas življenja po-

dari neki gradič z osmimi stovenskimi kmetijami.*) Skoraj gotovo je, da ostanke njegove potnik gleda nad Potoki, vasjo koroškobelske župnije. Še do današnjega dne je na Potokih osem kmetiških zemljišč, kakor je tu darilno pismo našteva. Drugo posestvo na višem Gorenskem mu podeli mati v tem času brezpogojno.

Ne more se vedeti, ali ga je škofa izvolila duhovščina, ali cesar sam. Že za cesarja Otona I. je namreč veljala postava, naj si duhovščina sama voli škofa, potrjuje pa naj izvoljenca cesar. Če so se vedli po tej postavi, izbrala sta si duhovščina in ljudstvo v prostej volitvi Albuina škofa. Na to začne Albuin svoj lepi poklic kot oče mnogih duš. Vnema njegova je bila taka, da se mu je pridevalo mnogo slavnih imen: „oče revežem; bolnim zdravnik; vseh čednosti vzor“ so mu rekli.

Škoda da tudi njegovega kot Ingenuinovega življenjepisa nimamo ohranjenega natančneje. Vendar pa nam listine, ki se tičejo Albuinove osebe, pojasnuje vsaj nektero stran njegovega življenja.

Navada škofom je bila v tadajnem času spremljati vladarja v vojsko; vodili so nekteri škofje celo razne vojskine trume. Tako sledimo tudi Albuina v cesar Otonovej vojski zoper Boleslava, vojvodo češkega, ki je podpiral upornega Henrika, bavarskega vojvoda, zakletega sovražnika Otonu drugemu. Ob tej vojski iz svojega tabora na Saksonskem potrjuje l. 977 Oton II. vse pravice, ki so je podelili kedaj sebenjskeji škofiji cesar Karol Veliki in nasledniki njegovi. Od časov Karola Velikega že so namreč cesarji škofo obdarovali svetnimi posestvi. Ne le v svoj dušni blagor, pravi cesar, da dela tako, ampak tudi v povračilo zvestej vdanosti škofa Albuina do cesarskega prestola.

Na dvoru novega cesarja, deteta Otona III., Albuin ne biva veliko. Le doma skrbi ta čas posebno vneto za blagor cerkvi sebi izročenej. V spričo temu so nam menjalme in kupne pogodbe in mnogovrstna darila, ki je škof Albuin sedaj sam iz svojih mnogih posestev izroča škofijskeji cerkvi, ki sta jej ss. Kasijan in Ingenuin priprošnika.

*) *Noverint omnes Christi fideles. Qualiter tradidit Hiltigart filio suo Albuino quoddam praedium, quod dicitur Stein cum VIII hobis Sclavaniscis (!) adjacentibus: quod ipse possideat in proprietatem usque ad obitum vitae suae, et post obitum vitae suae frater suus accipiat, cui ipsa velit.* Sinnacher; Beiträge, II. vezek, st. 116.

Krog leta 993 pa se sme misliti, da je Albuin v soglasji z duhovščino in ljudstvom prestavil svoj škofijski sedež z nedohodne skale sebenjske v prijazneje mestice Briksen, tudi že sebenjsko last. Sebenje s svojo staro škofijsko cerkvijo vendar ostajajo briksenskim škofom lastina. V vsej slovesnosti prenesejo ob tej priliki iz Sebenj v Briksen Ingenuinovo truplo; saj novi škofijski sedež ni smel biti brez svetih ostankov onega, ki je starim Sebenjam bil kinč in pomoč. Do sedaj mali Briksen vsled zgodbe te narašča od dne do dne.

Ob tem času se med daritnimi pismi nahaja mnogo ime, ki je pisalca, po vseh okoliščinah soditi, mika prestaviti v blejsko okolico na Gorenskem; za sedaj vendar si ne upa tega, da bi se kje ne žalila zgodovinska resnica.

Otonu III. sledi Henrik II. s priimkom „sveti.“ Prijaznost med Henrikom in Albuinom je bila velika. Leta 1004 mora zarad nepokoja Henrik na Laško; spremlja ga na poti tudi Albuin škof. V Tridentu pa cesar Albuinu in cerkvi njegovi, kakor cesarsko pismo govori, podeli v dušni prid svojega rajnega očeta, svoj in soproge svoje Kunigunde na prošnjo Albuinovo posestvo Bled — do sedaj cesarsko last — z vsemi podložnimi cerkvami, gradovi, zidavami, poljem i. dr. in ljudmi. To se godi 10. aprila 1004. *)

Nasledniku Albuinovemu, škofu Adalberu in cerkvi njegovi, podari Henrik II. k poprejšnjemu še blejski grad s 30 do sedaj cesarjevimi posestvi med veliko (korensko) in malo (bohinjsko) Savo. Ko bi vendar imenovana posestva ne bila več cela, da mu v dopolnitev družih lastin, ki so v tej grofiji, z vsim pridruženim, s cerkvami, desetino, skednji, pristavami, poljem, senožeti, pašami,

*) *In Nomine Sanctae et Individuae Trinitatis. Heinricus divina favente clementia Rex. Si Aecclesias Dei aliquibus divinitus nobis concessis rebus sublimamus et exaltamus, non solum humanam laudem, verum etiam divinam remunerationem nos inde recepturos speramus. Quapropter noverint omnes nostri fideles praesentes scilicet et futuri qualiter nos pro remedio animae dilecti Senioris nostri Ottonis videlicet Imperatoris Augusti nec non pro nostrae et dilectae Conjugis nostrae Cunigunde Reginae, per interventum venerabilis Sabiniensis Episcopi Albreini quoddam nostri juris Praedium quod dicitur Veldes situm in Pago Creina nominato in Comitatu Watilonis supradicto nomine id est Creina vocitato, eidem Venerabili Episcopo Albreino suaeque Aecclesiae in honore Sancti Ingenuini Confessoris et Cassiani Martyris constructae, tam sibi quam suis Successoribus*

gozdi, lovskimi pravicami, vodami in navoduiki, ribštvom, mlini in z vsemi podložniki. 22. majnika 1011 se iz Rezna to zgodi.)*

16. januarija 1040 pa iz Avgsburga daruje Henrik III. briksenskemu škofu Popu, poznejemu papežu Damazu II., gozd na Kranjskem, do sedaj cesarjevo lastino. Gozd ta, kolikor se ga raztega od izvirka obeh Sav do njunega stoka, naj bo od sedaj z vsemi svojimi planinami briksenska last; tako da nobeden nima več pravice v tem gozdu brez škofovega dovoljenja s puščicami streljati, pasti nastavljati, z mrežami ali kakor že bodi divjih zveri in tudi ne rib loviti.**)

in proprium jus tradidimus cum omnibus suis pertinentiis . id est aeclesiis. Castellis . aedificiis . mancipiis utriusque sexus . terris cultis et incultis . silvis . venationibus . pratis . pascuis sive compascuis . aquis aquarumque decursibus . molendinis . piscationibus . viis et inviis . exitibus et redbitus. quaesitis et inquirendis . seu omnibus , quae dici vel nominari possunt Signum Domni Heinrici Regis invictissimi Data III. Idus Aprilis. Anno Dominicae Incarnationis MIIII Actum Tridentum. Sinnacher; Beiträge, II. vezek, st. 175, 176 in 177.

*) Quapropter omnium Christi fidelium praesentium scilicet et futurorum noverit industria, qualiter nos divini amoris instinctu pro remedio animae nostrae seu parentum nostrorum, interventu et petitione dilectae Conjugis nostrae Gunigundae Reginae, nec non et Adalberonis, sanctae Sabionensis Ecclesiae Episcopi rogatu, sibi suaeque Ecclesiae in honore Sanctorum Cassiani Martyris, et Sancti Ingenuini Confessoris dedicate, Castellum Veldes vocatum, regalesque mansos XXX in pago Creina, in Comitatu Udalrici situs: videlicet inter duos fluvios majoris et minoris Sovra per hanc nostram paginam potenti manu concedimus. Quodsi vero de eis inibi defuerit, in eodem Comitatu, ubicunque habere noscitur, ad eorum suppletionem quantum sufficiat, simili modo largimur, cum omnibus pertinentiis, Ecclesiis, decimationibus, areis, aedificiis, campis, pratis, pascuis, silvis, venationibus, aquis aquarumque decursibus, piscationibus, molendinis, cum familia utriusque sexus, cultis et incultis, exitibus et redbitus, quaesitis sive inquirendis, seu cum omnibus, quae quolibet modo dici aut scribi possunt, utilitatibus, et de nostro jure ac dominio in eius jus et dominium omnino transfundimus, eo videlicet rationis tenore, ut praefatus Episcopus suique successores de praenominatis praediis et eorum utilitatibus dehinc liberam habeant potestatem, quidquid eis placuerit, faciendi, ad eorum tamen utilitatem Ecclesiae, omnium hominum inquietudine remota Signum Domni Hainrici (Locus Monogramatis) Regis invictissimi Data XI. Kalend. Junii . Anno Dominicae Incarnationis MXI Actum Regenesburg. Feliciter. Amen. Sinnacher; Beiträge, II. vezek, st. 362 in 363.

**) Popponi sanctae Brixinensis aecclesiae Episcopo in honorem sancti Cassiani mart. consructae, quendam nostri juris saltum inter duo

Vsa obširna ta posestva krog Bleda na Gorenskem, podeljena škofiji briksenski, ostala so skoraj do današnjega dne last tej škofiji.

Toda vrnimo se zopet k škofu Albuinu.

Ne le rodu je bil plemenitega Albuin, ampak tudi življenja. Reči se sme, tako pišejo o njem, da se imenuje Albuin (albus) prav zavoljo čednosti svojih, ker bolj bela od snega je bila duša tega ponižnega moža. Po večno plačilo ga pokliče Gospod življenja leta 1006, težko če ne kot tudi Ingenuina 5. februarija meseca. Pokopljejo ga v škofijski cerkvi pred altar sv. device in mučenice Neže. Ko so se pa na grobu njegovem godila mnoga čuda, dvignejo sv. truplo ter je slovesno prenesejo k altarju sv. Petra in Ingenuina. Ne dolgo po smrti ga začne duhovščina in ljudstvo vsled cerkvene dovolitve kot svetnika častiti.

Že za časa škofa Rihperta, neposrednjega Albuinovega prednika v Sebenjah, bila je škofijska cerkev v Briksenu posvečena ss. mučencu Štefanu in Ingenuinu l. 960. Od tedaj se vedno govori o Ingenuinovem altarju v Briksenu. Potem ko se Albuin s škofijskim sedežem preseli iz Sebenj v Briksen, imenujeta se škofijska zavetnika časih ss. Kasijan in Ingenuin, časih sv. Ingenuin sam, časih zopet ss. apostol Peter in škof Ingenuin. Od časov škofa briksenskega, izveličanega Hartmanna, ki s svetim Ingenuinom vred sv. Albuina l. 1140 svoji škofiji patrona postavi, zaveta pa se vedno združena ss. Ingenuin in Albuin. Časih se pristavlja njunima imenoma kot varuha tudi Kasijanovo, in to še posebno v poznejših

flumina quae vocantur Suowa, ab exortu usque ad concursum eorum circumseptum, et in Marchia Creina, in comitatu Eberhardi Marchionis situm, cum alpibus cunctisque utensilibus quae aut in presens aut in posterum inde provenire poterunt, in proprium tradidimus, atque eundem saltum forestavimus, et banni nostri districtu circumvallavimus. Ea videlicet ratione, ut nulla magna parvaque persona absque licentia praeonominati Episcopi suorumque successorum in eodem foresto potestatem habeat venandi, sagittandi, pedicas ponendi, retia tenendi, piscandi, aut aliqua arte feras decipiendi . . . Data XVII. Kalend. Februar. Anno dominicae Incarnat. MXL^{mo}. . . Actum Augustae feliciter. Amen. Sinnacher; Beiträge, II. vezek, st. 391 in 392.

Oziroma na sedanje razmere utegnili bi biti verjetniše, da to darilno pismo ne obsega vsega lesovja med obema sedaj tako imenovanimi Savama; temuč le ono med korensko Savo in med Radolno, kjer je še dandanes nad 1000 oralov veliki gozd blejske graščine v Struistrani, sploh „Boršt“ imenovan.

letih do danes. — Farnih cerkva ss. Ingenuinu in Albuinu posvečenih našteva današnji zapisnik briksenskega duhovstva štiri.

Svetinje sv. Ingenuina so ostale hranjene pod velikim altarjem v Briksenu, dokler jim izveličani Hartmann ne pridruži ostankov sv. Albuina kosti. Leta 1603 pa postavi ss. škofijskima patronoma in izveličanemu škofu Hartmannu dragoceno nadgrobje pobožni škof briksenski Krištof Andrej plemeniti Spaur in veleva njima, ki sta skupna škofijska varuha, ki imata skupni grob, tudi skupni praznik obhajati 5. februarija meseca vsako leto. Neposredni naslednik na škofijskem prestolu, nadvojvoda avstrijski Karol položi njune svete ostanke v dragoceni posodi ter je dragimi kamni okinča tako, kot so videti današnji dan v škofijskeji briksenskeji cerkvi.

*

Sledil je pisalec v tem spisu za vzroki, zakaj se časti pri nas sv. papež in mučenik Klemen in, kakor upa — če tudi ne še zgodovinsko neovrgljivih — vsaj dosti verjetne naznanil.

Jasno nam je tudi po vsem, zakaj je postavljeno svetišče ss. Ingenuinu in Albuinu na Koroškeji Beli, ki je že leta 1361 posvečeno obema tema svetnikoma; in zakaj kapelica na čudno lepem blejskem gradu. Kako bi namreč kraji, ki so bili kedaj Albuinova lastina, ne imeli cerkvic sv. Albuinu in njegovemu sv. predniku v čast? Saj se je še celo v krajnem znamenovanji ohranil do danes pri nas neizkaljen spomin starodavnej sebenskeji škofiji. Kaj nam li hočejo družega reči Sebenje v gorijanskeji župniji, s cerkvico psv. Trojici na čast?

Pričujočemu spisu namen je bil učencem odkriti kosček zgodovine domačije naše. V prostem času šolskih počitnic naj bi premišljevali zgodbo preteklih dni. Če sem vnel le kateremu ljubezen do delovanja za lepo domovino — izpolnjena mi je srčna želja.

V Kranji, junija meseca 1871.

Tomaž Zupan.

Šolska sporočila.

I.

Učiteljstvo in razdelitev predmetov.

Krob Lorene, ravnatelj, je učil latinščino in nemščino v I. razredu, 11 ur na teden.

Žolgar Miha, gimnazijski profesor in okrajni šolski nadzornik, redni učitelj II. razreda, je učil latinščino v II. in IV. in gerščino v IV. razredu, 18 ur na teden.

Zupan Tomaž, katehet in gimnazijski učitelj, je učil veroznanstvo in slovenščino v vseh štirih razredih in risanje v I. razredu, 20 ur na teden.

Vodušek Matevž, gimnazijski učitelj, redni učitelj III. razreda, je učil latinščino in gerščino v III., nemščino v II. in III. razredu, 17 ur na teden.

Krašan France, gimnazijski učitelj in okrajni šolski nadzornik, redni učitelj IV. razreda, je učil prirodoznanstvo v I. in II., fiziko v III. in IV. razredu, matematiko v II., III. in IV. razredu, 19 ur na teden.

Pirker Henrik, gimnazijski učitelj, redni učitelj I. razreda, je učil zemljepisje in zgodovino v vseh štirih razredih, matematiko v I., nemščino v IV. razredu, 18 ur na teden.

Risanje je učil 1 uro na teden gosp. **Zupan Tomaž**, gimnazijski učitelj. (Za učence II., III. in IV. razreda.)

Lepopisje je učil 3 ure na teden gosp. **Miha Kuster**, učitelj na glavni šoli.

Petje je učil 2 uri na teden gosp. **Peter Cebin**, učitelj na glavni šoli.

II.

Pregled učencev.

Raz- red	Učencev je bilo v za- četku šol- skega leta		Ostalo jih je do konca šolskega leta		Šolnine oproščenih je bilo v		Šolnino jih je pla- čalo v		Izmed teh je bilo			
	javnih	priva- tistov	javnih	priva- tistov	I. tečaji	II. tečaji	I. tečaji	II. tečaji	štipendistov	katolikov	Slovencev	Nemcev
I.	19	—	18	—	—	16	19	2	2	V s i	17	1
II.	15	—	15	—	12	13	3	2	2		15	—
III.	15	—	10	—	10	7	5	3	1		9	1
IV.	13	—	13	—	9	11	4	2	4		13	—
skup.	62	—	56	—	31	47	31	9	9		54	2

Na štipendijah je dobilo vseh devet štipendistov skupaj 694 gold. 85 kr. a. v.

V podporo tukajšnih učencev je slavno društvo Ljubljanske hranilnice tudi to leto 100 gold. podarilo, ktere je sporočitelj po nasvetih učiteljstva v zmislu blagih dariteljev potrebnim in vrednim učencem te gimnazije razdelil.

Ravnateljstvo se slavnemu društvu Ljubljanske hranilnice za ta veliki dar iskreno zahvaljuje.

III.

Pomnožitev učnih pripomočkov.

A. Knjižnica.

Nakupilo se je:

Seyffert, Ciceronis Laelius sive de amicitia dialogus. — Hinzpeter, Caesaris commentarii de bello gallico. — Siebelis, Cornelius Nepos. — Bauer, die Elemente der lateinischen Formenlehre. — Spiess, Uebungsbuch zum Uebersetzen aus dem Deutschen in's Lateinische. — Grimm, deutsche Grammatik. Erster Theil. Zweite Abtheilung. — Zeller, griechische Philosophie. 2. Band. — Schwegler, Geschichte der Philosophie. — Lorenz, österreichische Regentenhalle in Biographien. — Radau, die Lehre vom Schall. Gemein-

fassliche Darstellung der Akustik. — Pisko, Licht und Farbe. — Cazin, die Wärme. — Pfaff, das Wasser. — Zech, Himmel und Erde. Eine gemeinfassliche Beschreibung des Weltalls. — Neumann, deutsches Lesebuch für die III. und IV. Classe der Gymnasien. 2 Bände. — Schmid, Encyklopädie des gesammten Erziehungs- und Unterrichtswesens, 20 Hefte. — Zeitschrift für österreichische Gymnasien.

Podarilo se je:

Od visokega c. kr. ministerstva za bogočastje in uk na Dunaji: Verhandlungen der Gymnasial-Enquête-Commission im Herbst 1870. — Hübl, systematisch geordnetes Verzeichniss der Abhandlungen in den österreichischen, preussischen und baierischen Mittelschulprogrammen.

Od visoke c. kr. deželne vlade v Ljubljani: Jahresbericht des k. k. Ministeriums für Cultus und Unterricht für 1870. — Oesterreichischer Bericht über die internationale Ausstellung in London 1862, von Arenstein. — Bevölkerung und Viehstand von Krain. Herausgegeben von der k. k. statistischen Central-Commission.

Od gospoda Franceta Doleneč, trgovca tukaj, 17 zvezkov lepoznanstvenega in zgodovinskega zapopadka.

Od sl. Beck-ovega knigoterštva na Dunaji: Hannack, Geschichte des Alterthums. — Vielhaber, Uebungsbuch zur Einübung der Formenlehre, zwei Hefte. — Erster Unterricht aus der Chemie von Lielegg. — Geometrie von Schram.

Od gospoda Hölzel-na, knigotergovca v Bernu: Kozenn's Grundzüge der Geographie.

Gospod Luka Robič, c. kr. finančni komisar, je izročil tukajšnjemu mestnemu zastopu 76 zvezkov Viljem Gutrejeve in Janez Grajeve občne zgodovine v usnji vezanih, in 157 snopičev nemških klasikov z željo, naj bi bile le te knige majhen donesek knjižnici Kranjske gimnazije. Ko bi pa znala gimnazija kedaj prenehati, sme mestni zastop te knige v občni korist obrniti.

B. Fizikalna zbirka.

Nakupilo se je:

Plošča iz mramora s slonokoščeno kroglo. — Viják. — Občevalne cevi za tekočine različne goščobe. — Priprava za vpojnost

(endosmozo). — Igla za magnetni naklon. — Teleskop (z 48 in 72kratnim povečanjem). — Zbirka kemikalij.

Podarilo se je:

Gospod Davorin Šavnik, lekarničar tukaj, je podaril lepo zbirko alkaloidov.

C. Prirodosnanzka zbirka.

Nakupilo se je:

Petrografična zbirka 50 različnih školjev. — 100 petrefaktov raznih formacij. Majhena zbirka tribolitov. — Zbirka rastlinskih ostankov (vtisov) iz kamno-premogove formacije.

Ravnateljstvo se za vse darove, kateri so se tej učilnici podelili, serčno zahvaljuje.

IV.

Gimnazijska kronika.

Šolsko leto se je pričelo 1. oktobra 1870 s slovesno sv. mašo in „Veni.“

O konci vlanskega šolskega leta je zapustil gospod Vilibald Zupančič, gimnazijski suplent, to gimnazijo, na kateri je gospod Henrik Pirker, novo imenovani gimnazijski učitelj, takrat svojo službo nastopil.

Po nar viši določbi Nj. c. in kr. apostolskega Veličanstva od 20. septembra 1870 se je tukajšna spodnja gimnazija v realno gimnazijo s slovenskim učnim jezikom spremenila.

Za izpeljavo te nar više določbe je gospod minister za bogočastje in uk z odlokom od 28. septembra 1870, šte. 9489 to le odločil:

Kar se poduka v jezikih tiče, se ima na tej učilnici nemški jezik, kateri se ravno v tem jeziku učiti mora, kot obligaten predmet prideržati in znanstveni izrazi (terminologia) v vseh drugih predmetih v nemškem jeziku učiti.

Da bi po nagli vpeljavi slovenskega jezika kot učnega jezika nove pedagogične težave ne nastale, se ne sme slovensko prednašanje mahoma v vseh štirih razredih pričeti, temveč le v prvem razredu, v drugih treh razredih pa pri onih predmetih, kateri se

(kakor gersko v I. tečaju III. razreda, fizika v II. tečaju III. razreda) znova začnejo. Nova učiteljska služba za risanje z dohodki po postavi od 9. aprila 1870 se ima še le po dokončanem šolskem letu 1871 vstanoviti. Vsled te nar. više določbe se je poduk v prvem razredu po učnem načertu realnih gimnazij vredil. K prejšnim predmetom se je pridružilo risanje štiri ure na teden, naravoznanstvo se je pa za jedno uro na teden pomnožilo. V II., III. in IV. razredu so se predmeti, kakor so na spodnji gimnaziji obli- gatni, nadaljevali.

V prihodnjem šolskem letu se bo tudi II. razred v razred realne gimnazije spremenil in tako vsako leto naprej, dokler se vsi štirje razredi v realno gimnazijo ne spremenijo.

V slovenskem jeziku se je začelo tako podučevati, kakor odlok vis. ministerstva za bogočastje in uk veleval.

Šolska mladina je bila petkrat pri spovedi in sv. obhajilu ter vsaki dan razun merzlih zimskih mesecev pri sv. maši.

V.

Imenik učencev

po abecednem redu.

I. razred.

Ahčin Rudolf iz Radoljice.	Mašek Jože iz Radoljice.
Čadež Janez s Trate.	Mayr Robert iz Kranja.
Černe Jernej iz Gorij.	Milnerič Jože iz Radoljice.
Eržen Janez iz Koprivnice na Hrovaškem.	Oblak France iz Jame.
Globočnik Jernej iz Kroke.	Pleša Janez z Dobrave
Jeram Peter iz Selc.	Prevec Alojzij iz Černomlja.
* Jeran Peter iz Naklega.	Šumi Janez iz Kranja.
Likozar Anton s Primskovega.	Zupan Jože iz Kamnika.
Martini Hugon iz Kranja.	Žebre Jakob iz Kranja.

II. razred.

Födransberg Albin, vitez, z Verh- nika.	Golob Vincencij iz Šent-Jurja na Polji.
Gantar Martin iz Žirov.	Jeglič France iz Spodnjih Dupelj.

* Zavoljo bolezni še ne izprašan.

Kalan Janez iz Mavčič.	Ribnikar Adalbert iz Teržiča.
Krenner Bogomir iz Kranja.	Smukavec Andrej iz Srednje Vasi.
Lužan Janez iz Žabnice.	Šega Karol iz Hatzfelda na Ogerskem.
Novak Janez iz Št. Martina pri Kranji.	Zelnik Jože iz Naklega.
Okoren Andrej s Kokrice.	Žemva Janez z Jesenic.
Pogačnik Janez iz Ljubnega.	

III. razred.

Bantan Janez iz Čemšenika.	Müllner Evgen iz Radoljice.
Ferlan Štefan iz Žirov.	Poljanec Lovro iz Bleda.
Franc Jože iz Kranjske Gore.	Tavčar Viljem iz Loža.
Jelenec Jurij iz Kroke.	Zupan Janez z Vranskega na Štajarskem.
Lah Evgen iz Vipave.	

IV. razred.

Alijančič Jernej iz Teržiča.	Kolman Friderik iz Radoljice.
Bernard Anton iz Zaspega.	Pogačar Jože z Bohinjske Bele.
Jelenec Štefan iz Železnikov.	Potočnik Tomaž iz Železnikov.
Jesenko Ignacij iz Poljan.	Rihtaršič Janez iz Bukovice.
Kmet Andrej iz Naklega.	Zalokar Jože iz Gorij.
Kokalj Janez iz Gorič.	Zupanec Jernej z Lancovega.

Prihodnje šolsko leto se začne 2. oktobra 1871.

Vpisovalo se bo 30. septembra in 1. oktobra. Učenci, kateri na novo v gimnazijo priti želijo, se morajo s svojimi stariši alj njihovimi namestniki pri ravnateljstvu oglasiti, kerstni list seboj prinesiti in 2 goldinarja 10 kr. a. v. sprejemnine plačati.

30. septembra bodo preskušnje za one učence, kateri imajo iz posameznih predmetov izpit ponavljati, 3. oktobra pa za one, kateri na novo v gimnazijo pridejo.

C. kr. ravnateljstvo.

